

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН
ЯАМ АНАГААХ ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ҮНДЭСНИЙ ИХ СУРГУУЛЬ

Гар бичмэлийн эрхтэй ©

БАДАМЖАВЫН ТЭГШЖАРГАЛ

**ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ХЕПАТИТИЙН В, С ВИРУСИЙН
ХАЛДВАРЫН ТАЛААРХ МЭДЛЭГ, ХАНДЛАГА, ДАДЛЫГ
СУДАЛСАН ДҮН**

Е 09180101 Нийгмийн эрүүл мэнд

Нийгмийн эрүүл мэндийн ухааны магистрын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл

Улаанбаатар хот
2019 он

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН
ЯАМ АНАГААХ ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ҮНДЭСНИЙ ИХ СУРГУУЛЬ

БАДАМЖАВЫН ТЭГШЖАРГАЛ

**ДОРНОД АЙМГИЙН ХҮН АМЫН ХЕПАТИТИЙН В, С ВИРУСИЙН
ХАЛДВАРЫН ТАЛААРХ МЭДЛЭГ, ХАНДЛАГА, ДАДЛЫГ
СУДАЛСАН ДҮН**

Эрдэм шинжилгээний ажлын удирдагч:

АУ-ны доктор, профессор Д.Даваалхам

Эрдэм шинжилгээний ажлын зөвлөх:

АШУ-ны доктор, профессор Б.Мөнхбат

Эрдэм шинжилгээний ажлын шүүмжлэгч:

АУ-ны доктор А.Энх-Амар

Улаанбаатар хот
2019 он

ТОВЧ ХУРААНГУЙ

Сэдвийн нэр : Дорнод аймгийн хүн амын хепатитийн В, С вирусийн халдварын талаарх мэдлэг, хандлага, дадлыг судалсан дүн

Үндэслэл: Манай улсад бүртгэгдэж буй элэгний хорт хавдрын гол шалтгаан хүчин зүйл нь хепатитийн вирус хүний биед халдварлах явдал юм. Тухайлбал, элэгний хорт хавдартай өвчтөнүүдийн 95% архаг вирүст хепатиттай, үүний 53% хепатитийн В вирус, 38.9% С вирус, 5.6% В, С вирусийн хавсарсан халдвартай байна. Харин харьцангуй эрүүл хүн амын дунд хийсэн судалгаагаар хепатитийн В вирусийн халдварын тархалт 10.6%, С вирусийн халдвар 8.5% тархалттай байна. Дорнод аймагт HBsAg 17.6%, Anti-HCV 6.0% илэрсэн бөгөөд тус аймагт элэгний хавдрын өвчлөл 10000 хүн амд 12.04 буюу улс болон аймгуудын дунджаас 2 дахин их байгаа нь анхаарал татаж байна.

Зорилго: Дорнод аймгийн хүн амын хепатитийн В, С вирусийн халдварын талаарх мэдлэг, хандлага, дадал буюу зарим эрсдэлт зан үйлийг үнэлэхэд оршино.

Судалгааны арга, аргачлал: Судалгаанд Дорнод аймгийн 15-64 насны 50864 хүн амаас аймгийн төвийн 4 баг, аймгийн 4 сумын нийт 8 түүврийн нэгжийг сонгож, 600 хүнийг санамсаргүй түүврийн аргаар хамрууллаа. Судалгааны асуумж ерөнхий мэдээлэл, мэдлэг, хандлага, дадал гэсэн үндсэн 4 бүлэг, 54 асуулттай. Мэдлэг, хандлага, дадлыг судалгаанд хамрагдагсдын нас, хүйс, боловсролын түвшин, ажил эрхлэлтийн байдалтай харьцуулсан.

Үр дүн: Судалгаанд хамрагдагсдын 0.8% хепатитийн В, С вирусийн халдварын талаар огт ойлголтгүй, 20.2% муу, 77.2% дунд, 1.8% сайн мэдлэгтэй байлаа. Мэдлэгийн түвшин нь боловсролын түвшинтэй холбоотой байсан. Хепатитийн В вирусийн сайн дурын вакцинд 27.8% хамрагдсан, 70.2% хамрагдаагүй, 2.0% хамрагдсан эсэхээ мэдэхгүй, хепатитийн В, С вирусийн халдварыг илрүүлэх HbsAg, anti-HCV тодорхойлох шинжилгээнд 55.0% хамрагдсан, 44.0% хамрагдаагүй, 1.0% хамрагдсан эсэхээ мэдэхгүй байлаа.

Дүгнэлт: Дорнод аймгийн 15-64 насны хүн амын дунд хепатитийн В, С вирусийн халдварын талаарх мэдлэг хангалтгүй буюу сайн мэдлэгтэй хүн 1.8% байна. Оюутан сурагчид, ажилгүйчүүдэд өөрсдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, халдвараас сэргийлэх эерэг хандлага, дадал бүрдээгүй байна.

Түлхүүр үг: Дорнод аймгийн ХБВ, ХСВ, Мэдлэг, Хандлага, Дадал

ABSTRACT

Title: Knowledge, Attitude and Practices of hepatitis B and C virus infections among population of Dornod province

Introduction: In Mongolia, 95% of the patients with liver cancer have chronic viral hepatitis and it's 53% of patients infected with hepatitis B, 38.9% infected with hepatitis C and 5.6% infected with hepatitis B, C viruses. This survey was conducted among a population of the Dornod province with an aim to evaluate knowledge of population on hepatitis B, C virus infections and to define their attitudes, behaviors and practices.

Goal: To assess the knowledge, attitude and behaviors of the population of Dornod province on HBV, HCV infections.

Materials and methods: The population of the Dornod province was 77,772 in 2016. The survey recruited 600 people, which are randomly selected from 50,864 populations of the Dornod province, aged between 15-64. The survey was carried out by analytical descriptive study design.

Result: The 300 people from the province center and 300 people from Sums and in total 600 people were randomly selected for the survey in order to evaluate knowledge, attitude and behaviors of the population of Dornod province on HBV, HCV infections. In the total participants aged 15-64, 49.7% (298) were male and 50.3% (302) were women. Most of the participants (77.2%) have "meanly level" of knowledge and only 1.8% of the participants evaluated as they have "good" knowledge on HBV, HCV infections. We conclude that study population have relatively positive attitudes towards the HBV, HCV infections, such as 76.39% of the population worry on HBV, HCV infections and 92.1% of them prefer diagnostic tests for HBV, HCV and 27.8% of them involved for voluntary vaccinations and 55.0% of them examined for diagnostic tests. Young people are more likely to share of a razor blade or nail clipper with another people and damaging of skin by tattoo or piercing.

Conclusion: Knowledge level of the population of Dornod province on HBV, HCV infections is "average". There is only 1.8% of the population has good knowledge among the population of Dornod province.

Keywords: HBV, HCV, Knowledge, Attitude, Practice of Dornod province

ГАРЧИГ

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	3
ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	4
ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	5
УДИРТГАЛ.....	6
Судалгааны ажлын үндэслэл.....	6
Судалгааны ажлын зорилго, зорилт	9
Судалгааны ажлын шинэлэг тал.....	9
Судалгааны ажлын практик ач холбогдол.....	10
Судалгааны үр дүнг хэлэлцүүлсэн байдал.....	10
Судалгааны ажлын үр дүнгээр хэвлэн нийтлүүлсэн бүтээл.....	11
НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. ХЭВЛЭЛИЙН ТОЙМ	12
1.1. ХВВ-ийн халдварын тухай	12
1.2. ХСВ-ийн халдварын тухай	15
1.3. Монгол улс дахь хепатитийн вирусийн тархалтын байдал	17
1.4. Дорнод аймгийн хүн амын ХВВ, ХСВ-ийн тархалт	20
1.5. Мэдлэг хандлага дадлын судалгаа	21
1.6. Хепатитийн вирусийн талаарх мэдлэг хандлага дадлын судалгаа	23
ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. СУДАЛГААНЫ ХЭРЭГЛЭГДЭХҮҮН БА АРГА ЗҮЙ.....	27
2.1. Судалгааны загвар.....	27
2.2. Судалгааны хамрах хүрээ ба түүвэр.....	27
2.3. Эрсдлийг үнэлсэн байдал.....	29
2.4. Судлагдахууны тодорхойлолт	29
2.5. Судалгааны ажлын хэрэглэгдэхүүн.....	29
2.6. Судалгааны материал цуглуулсан аргууд	31
2.7. Үр дүнгийн статистик боловсруулалт	31
ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ҮР ДҮН.....	32
3.1. Хүн ам зүйн мэдээлэл.....	32
3.2. Дорнод аймгийн хүн амын ХВВ, ХСВ-ийн халдварын талаарх мэдлэгийн түвшин	33
3.3. Дорнод аймгийн хүн амын ХВВ, ХСВ-ийн халдварын талаарх хандлага...37	
3.4. Дорнод аймгийн хүн амын ХВВ, ХСВ-ийн халдварын талаарх дадал	43
ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. СУДАЛГААНЫ ХЭЛЦЭМЖ.....	47
ДҮГНЭЛТ.....	56

НОМ ЗҮЙ

1. Kurbanov F, Tanaka Y, Elkady A, Oyunsuren T, Mizokami M. Tracing hepatitis C and Delta viruses to estimate their contribution in HCC rates in Mongolia. *Journal of viral hepatitis*. Sep 2007;14(9):667-674.
2. Jigjidsuren C. HCC management in Mongolia. *Seventh Japanese-Mongolian International Joint Symposium on Surgical Treatment of Digestive Tract Cancer* Ulaanbaatar, Mongolia 2015.
3. Dashtseren B, Bungert A, Bat-Ulzii P, et al. Endemic prevalence of hepatitis B and C in Mongolia: A nationwide survey amongst Mongolian adults. *Journal of viral hepatitis*. Sep 2017;24(9):759-767.
4. Davaalkham D. *APASL-STC*. Ulaanbaatar, Mongolia 2017.
5. Organization WH. *Global Hepatitis Report*. Geneva April 2017 2017.
6. European Association for the Study of the Liver. Electronic address eee, European Association for the Study of the L. EASL 2017 Clinical Practice Guidelines on the management of hepatitis B virus infection. *Journal of hepatology*. Aug 2017;67(2):370-398.
7. Tsatsralt-Od B, Takahashi M, Nishizawa T, Inoue J, Ulaankhuu D, Okamoto H. High prevalence of hepatitis B, C and delta virus infections among blood donors in Mongolia. *Archives of virology*. Dec 2005;150(12):2513-2528.
8. Inoue J, Takahashi M, Nishizawa T, et al. High prevalence of hepatitis delta virus infection detectable by enzyme immunoassay among apparently healthy individuals in Mongolia. *Journal of medical virology*. Jul 2005;76(3):333-340.
9. Tsatsralt-Od B, Takahashi M, Endo K, et al. Prevalence of hepatitis B, C, and delta virus infections among children in Mongolia: progress in childhood immunization. *Journal of medical virology*. Aug 2007;79(8):1064-1074.
10. Davaalkham D, Ojima T, Nymadawa P, et al. Seroepidemiology of hepatitis B virus infection among children in Mongolia: results of a nationwide survey. *Pediatrics international : official journal of the Japan Pediatric Society*. Jun 2007;49(3):368-374.
11. Lavanchy D. Worldwide epidemiology of HBV infection, disease burden, and vaccine prevention. *Journal of clinical virology : the official publication of the Pan American Society for Clinical Virology*. Dec 2005;34 Suppl 1:S1-3.
12. Beasley RP, Hwang LY, Lee GC, et al. Prevention of perinatally transmitted hepatitis B virus infections with hepatitis B immune globulin and hepatitis B vaccine. *Lancet*. Nov 12 1983;2(8359):1099-1102.
13. Ott JJ, Stevens GA, Groeger J, Wiersma ST. Global epidemiology of hepatitis B virus infection: new estimates of age-specific HBsAg seroprevalence and endemicity. *Vaccine*. Mar 9 2012;30(12):2212-2219.
14. Lok AS, McMahon BJ. Chronic hepatitis B. *Hepatology*. Feb 2007;45(2):507-539.
15. Davaalkham D, Ojima T, Uehara R, et al. Analysis of hepatitis B surface antigen mutations in Mongolia: molecular epidemiology and implications for mass vaccination. *Archives of virology*. 2007;152(3):575-584.
16. Tsatsralt-Od B, Takahashi M, Nishizawa T, Endo K, Inoue J, Okamoto H. High prevalence of dual or triple infection of hepatitis B, C, and delta viruses among patients with chronic liver disease in Mongolia. *Journal of medical virology*. Dec 2005;77(4):491-499.
17. Ochirbat T, Ali M, Pagbajab N, et al. Assessment of hepatitis B vaccine-induced seroprotection among children 5-10 years old in Ulaanbaatar, Mongolia. *Bioscience trends*. Apr 2008;2(2):68-74.

18. Liang TJ. Hepatitis B: the virus and disease. *Hepatology*. May 2009;49(5 Suppl):S13-21.
19. D'Souza R, Foster GR. Diagnosis and treatment of chronic hepatitis B. *Journal of the Royal Society of Medicine*. Jul 2004;97(7):318-321.
20. Rizzetto M, Canese MG, Arico S, et al. Immunofluorescence detection of new antigen-antibody system (delta/anti-delta) associated to hepatitis B virus in liver and in serum of HBsAg carriers. *Gut*. Dec 1977;18(12):997-1003.
21. Hughes SA, Wedemeyer H, Harrison PM. Hepatitis delta virus. *Lancet*. Jul 2 2011;378(9785):73-85.
22. Polaris Observatory HCVC. Global prevalence and genotype distribution of hepatitis C virus infection in 2015: a modelling study. *The lancet. Gastroenterology & hepatology*. Mar 2017;2(3):161-176.
23. Lemoine M, Nayagam S, Thursz M. Viral hepatitis in resource-limited countries and access to antiviral therapies: current and future challenges. *Future virology*. Apr 2013;8(4):371-380.
24. Ly KN, Xing J, Klevens RM, Jiles RB, Ward JW, Holmberg SD. The increasing burden of mortality from viral hepatitis in the United States between 1999 and 2007. *Annals of internal medicine*. Feb 21 2012;156(4):271-278.
25. Mohd Hanafiah K, Groeger J, Flaxman AD, Wiersma ST. Global epidemiology of hepatitis C virus infection: new estimates of age-specific antibody to HCV seroprevalence. *Hepatology*. Apr 2013;57(4):1333-1342.
26. Candotti D, Sarkodie F, Allain JP. Residual risk of transfusion in Ghana. *British journal of haematology*. Apr 2001;113(1):37-39.
27. Mast EE, Hwang LY, Seto DS, et al. Risk factors for perinatal transmission of hepatitis C virus (HCV) and the natural history of HCV infection acquired in infancy. *The Journal of infectious diseases*. Dec 1 2005;192(11):1880-1889.
28. Smith DB, Pathirana S, Davidson F, et al. The origin of hepatitis C virus genotypes. *The Journal of general virology*. Feb 1997;78 (Pt 2):321-328.
29. Strader DB, Wright T, Thomas DL, Seeff LB, American Association for the Study of Liver D. Diagnosis, management, and treatment of hepatitis C. *Hepatology*. Apr 2004;39(4):1147-1171.
30. Houghton M. The long and winding road leading to the identification of the hepatitis C virus. *Journal of hepatology*. Nov 2009;51(5):939-948.
31. Simmonds P. Reconstructing the origins of human hepatitis viruses. *Philosophical transactions of the Royal Society of London. Series B, Biological sciences*. Jul 29 2001;356(1411):1013-1026.
32. Nakano T, Lau GM, Lau GM, Sugiyama M, Mizokami M. An updated analysis of hepatitis C virus genotypes and subtypes based on the complete coding region. *Liver international : official journal of the International Association for the Study of the Liver*. Feb 2012;32(2):339-345.
33. Oyunsuren T, Kurbanov F, Tanaka Y, et al. High frequency of hepatocellular carcinoma in Mongolia; association with mono-, or co-infection with hepatitis C, B, and delta viruses. *Journal of medical virology*. Dec 2006;78(12):1688-1695.
34. Davaalkham D, Ojima T, Nymadawa P, et al. Prevalence and risk factors for hepatitis C virus infection in Mongolian children: Findings from a nationwide survey. *Journal of medical virology*. Apr 2006;78(4):466-472.
35. Davaalkham D, Ojima T, Uehara R, et al. Impact of the universal hepatitis B immunization program in Mongolia: achievements and challenges. *Journal of epidemiology*. May 2007;17(3):69-75.

36. Baatarkhuu O, Kim DY, Ahn SH, et al. Prevalence and genotype distribution of hepatitis C virus among apparently healthy individuals in Mongolia: a population-based nationwide study. *Liver international : official journal of the International Association for the Study of the Liver*. Dec 2008;28(10):1389-1395.
37. О.Нандин-Эрдэнэ ЛД, Х.Окомато. Хепатитийн В вирусийн халдварыг хөдөө орон нутгийн 40-өөс дээш насны хүн амд тодорхойлсон үр дүнгээс. *Халдварт Өвчин Судлалын Монголын Сэтгүүл*. 2013;4(53).
38. Д.Батболд СБ, О.Чимэдсүрэн, О.Баатархүү Хепатитийн В, С вирусийн халдварт сувилагчдын өртөх эрсдлийн судалгаа. *Монголын Анагаах Ухаан*. 2015;2(172).
39. хэлтэс ДаС. *Жилийн тайлан 2016*
40. хороо ҮС. *Хүн амын дундаж наслалт, аймаг, нийслэлээр*2019.
41. Хүрээлэн АУ. *Дорнод аймгийн насанд хүрсэн хүн амын өвчлөлийн байдал, эрсдэлт хүчин зүйлсийн тархалтын судалгаа*. Улаанбаатар, Монгол: ШУТ-ийн төслийн тайлан 2014.
42. . *Implementing the WHO Stop TB Strategy: A Handbook for National Tuberculosis Control Programmes*. Geneva2008.
43. Liamputtong P JS. *Needs assessment of communities and population. Assessment, planning implementation and evaluation* Melbourne2009.
44. Corcoran N, Spargo D. Keeping up to date with public health practice. *Community practitioner : the journal of the Community Practitioners' & Health Visitors' Association*. Jan 2013;86(1):32-34.
45. Corcoran N. *Communication Health: Strategies for health promotion*. second ed2013.
46. John S.Seiter RHG. *Arguments, Aggression and Conflict: New Directions in Theory and Research. Chapter 12-Aggressive communication in political contexts* 2010.
47. A L. How much can a KAP survey tell us about people's knowledge, attitude and practices? Some observations from medical anthropology research on malaria in pregnancy in Malawi *Anthropology matters journal*. 2009;11(1):1-13.
48. Byron J G. *Medicine rationality and experience an anthropological perspective*1994.
49. Tannahill A. Beyond evidence--to ethics: a decision-making framework for health promotion, public health and health improvement. *Health promotion international*. Dec 2008;23(4):380-390.
50. Ribeaux P PSE. *Psychology and work: An Introduction*. London Macmillan1978.
51. Yoder PS. Negotiating relevance: belief, knowledge, and practice in international health projects. *Medical anthropology quarterly*. Jun 1997;11(2):131-146.
52. S. H. *Public Health Ethics* 2007.
53. Sultan NY, YacoobMayet A, Alaqeel SA, Al-Omar HA. Assessing the level of knowledge and available sources of information about hepatitis C infection among HCV-infected Egyptians. *BMC public health*. Jun 18 2018;18(1):747.
54. Yasobant S, Trivedi P, Saxena D, Puwar T, Vora K, Patel M. Knowledge of hepatitis B among healthy population: A community-based survey from two districts of Gujarat, India. *Journal of family medicine and primary care*. Jul-Sep 2017;6(3):589-594.
55. Ganczak M, Dmytrzyk-Danilow G, Korzen M, Drozd-Dabrowska M, Szych Z. Prevalence of HBV Infection and Knowledge of Hepatitis B Among Patients Attending Primary Care Clinics in Poland. *Journal of community health*. Jun 2016;41(3):635-644.

56. Cruz HM, de Paula VS, Villar LM. A Cross-Sectional Study of Viral Hepatitis Perception among Residents from Southeast and North Regions of Brazil. *International journal of environmental research and public health*. Jan 24 2018;15(2).
57. Rajamoorthy Y, Taib NM, Munusamy S, et al. Knowledge and awareness of hepatitis B among households in Malaysia: a community-based cross-sectional survey. *BMC public health*. Jan 10 2019;19(1):47.
58. Rostamzadeh M, Afkhamzadeh A, Afrooz S, Mohamadi K, Rasouli MA. Dentists' knowledge, attitudes and practices regarding Hepatitis B and C and HIV/AIDS in Sanandaj, Iran. *BMC oral health*. Dec 18 2018;18(1):220.
59. Brouard C, Gautier A, Saboni L, et al. Hepatitis B knowledge, perceptions and practices in the French general population: the room for improvement. *BMC public health*. Jun 13 2013;13:576.
60. Aniaku JK, Amedonu EK, Fusheini A. Assessment of Knowledge, Attitude and Vaccination Status of Hepatitis B among Nursing Training Students in Ho, Ghana. *Annals of global health*. Feb 28 2019;85(1).
61. ul Haq N, Hassali MA, Shafie AA, et al. A cross-sectional assessment of knowledge, attitude and practice among Hepatitis-B patients in Quetta, Pakistan. *BMC public health*. May 6 2013;13:448.
62. Oyungerel L. PB, Delgerbat B., Ganbolor J., Bekhbold D., Myagmarsuren Sh., Bayarmagnai B., Naranjargal D., Naranbaatar D. Assessing knowledge and awareness of viral hepatitis among Mongolian population. *Mongolia-USA Scientific workshop on chronic viral hepatitis and primary liver cancer*. Ulaanbaatar, Mongolia 2015.
63. Jalaaladdin Hamissi ZAT, Kimia Najafi, Hesameddin Hamissi, Zahra Hamissi. Knowledge, attitudes and practice of hepatitis B vaccination among Iranian dentists *International Journal of Collaborative Research on Internal Medicine & Public Health*. 2014;6(7):199-204.
64. Qin YL, Li B, Zhou YS, et al. Prevalence and associated knowledge of hepatitis B infection among healthcare workers in Freetown, Sierra Leone. *BMC infectious diseases*. Jul 9 2018;18(1):315.
65. Cohen C, Evans AA, Huang P, London WT, Block JM, Chen G. Hepatitis B knowledge among key stakeholders in Haimen City, China: Implications for addressing chronic HBV infection. *Hepatology, medicine and policy*. 2016;1:4.